

“Mayın Tarlasında Yürümek Gibi” Çeçen Cumhuriyeti’nde Muhaliflere Şiddetli Baskı

Özet

“Şimdi savaşı tekrar düşündüğümde... Şimdiki kadar korkmamıştık. Bomba korkusu, kurşun korkusu - bu birlikte yaşayabileceğimiz bir şey... Ama bu... Tam bir aşığılama -bununla baş edemiyorum, kendimden utanıyorum. Her gün, benim haysiyetimden bir parça daha alıyorlar... Hep mayın tarlasında yürümek gibi, hep... Seni sürükleyip uzaklaştırmalarını beklemek gibi.”

Çeçenistan'da ikamet eden biri, Temmuz 2016

Rusya'nın Çeçen Cumhuriyeti'nin lideri Ramzan Kadirov, on yıla yakın bir süredir, sürekli olarak her türlü muhalefeti ortadan kaldırmaya çalıştı ve yavaş yavaş Çeçenya içinde bir tiranlık inşa etti. Kadirov, Kremlin'den atanması sayesinde 2007'den beri bu görevde bulunuyor, ancak şimdi Çeçenya'nın liderliği (vali) için Eylül 2016'da yapılması planlanan seçimlerle karşı karşıya. Seçimlerden önceki aylarda, yerel yetkililer, eleştirilenlere ve Kadirov'a olan bağlılıklarından şüphe duydukları herkese karşı şiddetle ve kapsamlı bir şekilde sert önlemler aldılar. Bunların arasında, muhalif görüşleri ifade eden sıradan insanlar, eleştirel Rus ve yabancı gazeteciler ve Çeçen kolluk kuvvetleri ve güvenlik kurumlarının suistimal vakalarına meydan okuyan çok az insan hakları savunucusu var. Giderek artan şekilde kötüye kullanılan baskı, Çeçen halkına Kadirov'un tam kontrolünü ve Çeçenya'dan Kremlin'in Kadirov'a verdiği desteği baltalayabilecek herhangi bir olumsuz bilgi akışını kontrol ettiğini hatırlatmak için tasarlanmış görünüyor.

Çeçen liderliğini ve politikalarını alkışlamakta isteksiz görünen veya memnuniyetsiz görünen Çeçenya sakinleri bu baskının başlıca kurbanları. Yetkililer, ister doğrudan ister görünürdeki vekiller aracılığıyla olsun, onları yasadışı bir şekilde alıkoymak suretiyle cezalandırıyor - kaçırma ve zorla alıkoyma yoluyla zalimce ve aşağılayıcı muameleyle maruz bırakıyor, ölüm tehditleri ve aile üyelerini tehdit etme ve fiziksel olarak taciz etme dahil. Bu suistimaller aynı zamanda diğerlerine açık bir sindirme mesajı göndererek, en kayda değerlerinden biri olan ifade özgürlüğü olmak üzere birçok medeni ve siyasi hakkın kullanılmasını baltalamaktadır. Çeçenistan'ın durumuyla ilgili en hafif muhalefet ifadeleri veya sosyal medyada açık veya kapalı gruplar halinde veya bir gazeteciye ya da halka açık bir yerde rastgele yorumlar yoluyla ifade edilen resmi politikalar veya yaklaşımlarla çelişen yorumlar bile acımasız misillemeleri tetikleyebilir.

Bu rapor, Çeçenya'daki baskıda yeni bir aşamayı belgeliyor ve mağdurlarla, sözleri için bedel ödeyenlere yakın kişilerle, insan hakları savunucuları, gazeteciler, avukatlar ve diğer uzmanlarla yapılan 43 görüşmeye dayanıyor.

Bu raporda belgelenen bir vakada, kolluk kuvvetlerinin zorla ortadan kaybolması ve kendisine işkence etmesi sonucu bir adam öldü. Bir diğerinde, polis memurları, kocasının yetkilileri eleştiren aleni sözlerine misilleme olarak bir kadını ve üç çocuğunu yasadışı bir şekilde gözaltına aldı, tehdit etti ve kötü muamelede bulundu. Polis memurları, babayı eleştirel yorumlarını geri almaya ikna etmeye zorlamak amacıyla, anneyi ve 17 yaşındaki en büyük kızı dövdü ve ölümle tehdit etti. Bu raporda belgelenen diğer beş vakada, kolluk kuvvetleri ve güvenlik görevlileri veya bunların görünürdeki vekilleri, insanları kaçırdı ve zalimce ve aşağılayıcı muameleyle maruz bıraktı; bu bireylerden dördü, bir ila on iki gün arasında değişen süreler boyunca zorla kaybedildi.

Yetkililer, vakaları bu raporda belgelenen beş kişiyi halka açık aşığılamalara maruz bıraktılar ve sözde yanlış iddiaları için Çeçen liderliğinden alenen özür dilemeye ve eylemlerinden vazgeçmeye veya özür dilemeye zorlandılar. Çeçen toplumunda, alenen aşığılanma ve itibar kaybı, mağdur ve geniş ailesi için sosyal hayattan dışlanmaya yol açabilir.

İnsan Hakları İzleme Örgütü, yerel eleştiri sahiplerine yönelik benzer başka suistimal vakalarının da farkındadır, ancak mağdurlar veya aile üyeleri bizden özellikle hikayelerini yayınlamamamızı talep ettikleri veya video materyalleri ve başka kanıtlar elde edemediğimiz için bu vakaları bu rapora dahil etmemiştir. Çeçenya'da yerel sakinlere yönelik bazı suistimallerin, bölgedeki korku ikliminin çok yoğun

olması ve yerel sakinlerin büyük ölçüde sessizliğe itilmesi nedeniyle insan hakları gözlemcilerinin veya gazetecilerin asla dikkatini çekmeyebileceğine dair az da olsa şüphe var.

Çeçen liderliği, bölgede halen çalışan ve istismar mağdurlarına hukuki ve diğer yardımlar sağlayan az sayıdaki insan hakları savunucusuna yönelik saldırısını da yoğunlaştırdı. Çeçenya'nın önde gelen insan hakları savunucusu Natalia Estemirova'nın 2009'da öldürülmesinin ardından, tek insan hakları örgütü olan Çeçenya'daki İnsan Hakları Savunucuları Mobil Grubu (JMG) müşterek olarak Çeçenya'da sahada kalarak Kadirov'un fiili kontrolü altındaki kolluk kuvvetleri ve güvenlik kurumları tarafından işkence, zorla kaybetme ve yargısız infaz durumlarında mağdura veya aile üyelerine hukuki yardım sağlayabiliyordu. Ancak 2014'ün sonlarına doğru Çeçen liderliği JMG'yi Çeçenya'dan çıkarmaya kararlı görünüyordu. Geçtiğimiz iki buçuk yılda, kolluk kuvvetleri yetkilileri veya onların görünürdeki vekilleri, JMG'nin Çeçenya'daki ofislerini üç kez yağmaladı veya yaktı, Çeçen yetkililerin vekili gibi davranan haydutlar, JMG'nin aktivistlerine birçok kez fiziksel olarak saldırdı ve Kadirov yanlısı Çeçen medyası gruba karşı büyük bir karalama kampanyası yürütüyor. JMG, güvenlik nedenleriyle 2016 yılının başlarında ekibini Çeçenya'dan geri çekti.

Çeçen liderliği de az sayıdaki insan haklarına yönelik saldırısını yoğunlaştırdı. Çeçen liderliğine iltifat etmek dışında çok az insanın gazetecilerle konuşmaya cesaret edebildiği bir korku iklimini beslediler. Çeçenistan'da çalışmaya devam eden gazeteciler de kendilerini daha büyük risk altında buluyor. Bu rapor, yakın zamanda ölüm tehditleri de dahil olmak üzere tehditler alan bir gazeteciye, bir haberi araştırırken keyfi olarak gözaltına alınan bir gazeteciye ve bir grup konuk gazeteciye yönelik üçüncü bir şiddet saldırısını belgeliyor.

Mart 2016'da bir grup maskeli adam, İnguşetya'dan Çeçenya'ya giden bir grup Rus ve yabancı gazeteciye taşıyan bir minibüse saldırdı, gazetecileri otobüsten sürükleyerek çıkartıp, dövüp, otobüsü ateşe verdi. Saldırı o kadar şok ediciydi ki, Devlet Başkanı Vladimir Putin'in basın sekreteri, saldırıyı "kesinlikle zalimce" olarak nitelendiren ve kolluk kuvvetlerinin suç için hesap verilmesini sağlamaları gerektiğini söyleyen, ani ve benzeri görülmemiş bir tepkiyi tetikledi. Ancak bu yazının yazıldığı sırada, saldırıya yönelik soruşturma, hala olması gerektiği ölçüde somut bir sonuç vermedi.

Özgür ve adil bir seçimin temel gerekliliklerinden biri, kamuoyunun ve medyanın, yetkilileri eleştirenler de dahil olmak üzere, misilleme korkusu olmadan görüşlerini ifade edebilmesidir. Yetkililer şiddetli ve kapsamlı baskılarla uğraşırken, Çeçenya'daki sıradan insanlar ve yerel medya görüşlerini özgürce ifade edemiyor.

Çeçen Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu'nun bir "tebaası" veya idari birimdir ve yetkilileri, Rusya'nın iç mevzuatında ve uluslararası insan hakları yükümlülüklerinde yer alan hak ve temel özgürlükleri korumakla yükümlüdür. Rusya liderliği, Çeçen yetkililerin ifade özgürlüğü de dahil olmak üzere insan haklarını ne ölçüde ihlal ettiğinin açıkça farkında. Ancak İnsan Hakları İzleme Örgütü, Rus hükümetine, ender rastlanan endişe verici sözler söylemekten biraz daha fazlasını yapma çağrısında bulundu.

Çeçen yetkililer, Rusya'nın uluslararası insan hakları hukuku kapsamındaki yükümlülükleri de dahil olmak üzere Rusya'nın mevzuatına tam olarak uymalı ve seçim öncesi ve sonrasında ifade özgürlüğü üzerindeki baskıya derhal son vermeli. Rus makamlarının, zulüm mağdurlarına ve tanıklarına etkili güvenlik garantileri sağlaması ve zulüm faillerini adalete teslim etmesi gerekiyor.

**Human Rights Watch, August 2016
(İnsan Hakları İzleme Örgütü, Ağustos 2016)**